

Тема: *Шарль Бодлер – поет глибоких протиріч, Альбатрос на крилах духу, Садівник в саду «Квітів зла»*

Мета: *ознайомити учнів з головними розділами і темами збірки поезій «Квіти зла»; проникнути в глибини змісту вірша «Альбатрос»; розвивати навички виразного читання, усного мовлення, критичного мислення; розвивати уміння порівнювати першоджерело і переклад; розширити уявлення про літературні напрями; розвивати творче мислення.*

Обладнання: *тексти віршів у різних перекладах, малюнок Анрі Матісса «Шарль Бодлер», портрет Бодлера, музика Бетховена («Симфонія №5»), звуки живої природи, схеми, комп'ютерний клас.*

Тип уроку: *засвоєння нових знань.*

Перебуваючи в пеклі, можна марити про білосніжні вершини...

О.Блок

Поет – це той, хто вміє вдивлятися в себе.

А.Жид

Хід уроку

I. Організаційний момент. Оголошення теми і епіграфа, навчальних завдань уроку.

1. Актуалізація опорних знань.

-- На попередньому уроці ми познайомилися з вами з видатною постаттю у світовій літературі, відомим французьким поетом, перекладачем, мистецтвознавцем Шарлем Бодлером. Підсумком цього уроку стала анкета-біографія поета. Відкрийте її. Поміркуймо над життєвим та творчим шляхом митця.

Анкета до біографії Ш. Бодлера.

Шарль Бодлер (9.04.1821-31.08.1867)

Прізвище: Бодлер.

Ім'я: Шарль.

Батьки: батько — Жозеф Франсуа Бодлер — 62 роки, мати — міщанка Кароліна — 27 років, мати через рік після смерті чоловіка одружилася з 39-річним Жаком Опіком.

Освіта: інтернат при ліонському Королівському Колежі (кидає), Паризький колеж (виключено).

Сімейний стан: одружений із Жанною Дюраль (розбещена, безсердечна, жадібна до грошей).

Хобі: наркотики, «веселі дівчата» з Латинського кварталу.

Риси характеру: ненавидить вітчима, транжир, ексцентрична поведінка (пофарбував волосся в зелений колір), сором'язливий, невпевнений у собі.

Вороги: вітчим Опік (офіцер, генерал, дипломат, сенатор) — сім'я, суспільство.

Приємні хвилини життя — 50-ті роки, популярність, 1857 р. — смерть вітчима, одруження із Жанною Дюваль.

Неприємні хвилини життя: смерть батька (6 років), офіційна опіка матері й вітчима, суд над збіркою «Квіти зла», виключено з Паризького коледжу, низка нещасть, ударів долі, втеча із судна з острова Бурбон, боротьба зі злиднями.

Творчість: перекладацька діяльність, мистецтвознавство, вірші у прозі. Збірка «Квіти зла».

1857 — суд за «аморальність і реалізм, 1846 — відміна вироку.

Бодлер — предтеча французького символізму. Перший декадент. Нова «Фанбрарло» і п'єса «П'яниця», переклад Е. По; книга «Штучний рай» (1860) — про гашиш і опіум; 50 віршів у прозі «Паризький сплін».

Посмертна слава: його читали і в нього вчилися.

Вчителем його називали: П. Верлен, С. Малларме, А. Рембо, М. Пруст, П. Елюар, Р. М Рільке, Д. Еліот, В. Брюсов.

Про нього писали: І. Франко, Леся Українка, В. Стефаник.

Його перекладали: П. Грабовський, І. Драй-Хмара, Д. Павличко.

-- Чим зацікавила вас особистість Бодлера?

-- Пригадайте ті факти з життя поета, які на вашу думку, були найбільш складними і доленосними.

-- Що вразило вас найбільше в біографії Ш. Бодлера?

-- Підсумувати всі ваші думки хочу словами Олександра Блока, які є одним із епіграфів до нашого уроку: «Перебуваючи у пеклі, можна марити про білосніжні вершини...» Саме таке життя і подарувала поетові доля, життя, зіткане із глибоких протиріч, пекло, з якого бунтівний поет намагався вибратись на крилах своїх поезій. Бо мав талант від Бога.

З Шарлем Бодлером, пізнім романтиком, пов'язують появу декадансу, в його творчості вбачають витoki символізму. Сам він заговорив про необхідність створення літератури, яку чітко назвав новою, тобто медерністською.

Святослав Гординський так писав про поета:

Гримасою нудьги скривилися уста,
Всі хвилі поривань розбилися об скелі,
Лишився тільки смак безмежжя й пустота,
Хоч випито уцерьт гіркий розкоші келих.

Вночі, коли важка, нестерпна темнота
Кудлатим чорним псом снується вкруг постелі,
В обіймах лиш одна кохана - самота,
В розбитої душі обідранім готелі.

Вона нашіптує і мучить бризком барв,
Повій і демонів, скривавлених примар
І Май спокусливих відьомським стилем Гойї;

І він, підвівши зір з-під хмурого чола,
Пірнав у вічний вир людських несупокіїв
В'язати китиці з кошмарних квітів зла.

-- Ми з вами в творчій майстерні митця. На моніторах ви бачите Бодлера із своїм головним твором. Це збірка «Квіти зла», над якою поет працював протягом усього життя. Бодлер прагнув довершеності. Знаменитого «Альбатроса» він надрукував через 16 років. За життя Шарлю Бодлеру так і не вдалося побачити свою книгу без цензурних перекручень.

Ось так уявила Казанцева Катерина цю збірку. Під час розповіді замалюйте спрощений варіант схеми, який є у вас на моніторах.

Звернемося до назви збірки, вона символічна.

-- Що відтворюють складові словосполучення «Квіти зла»?

-- Що символізують квіти?

(*Квіти* - прекрасне творіння природи, символ краси та досконалості світу, радості.)

--А що означає слово «зло»?

(*Зло* - чорна сила диявольського темного породження, антипод добра, страждання, біль).

-- У назві – парадокс, поєднання непокєднуваного. Це антиномія.

Під музичний супровід (Л.Бетховен) вчитель робить висновок.

-- Ця назва виявилася місткою і виразною. У ній Бодлер протиставив сподівання та ідеали з відчаєм та безнадією, показав роздвоєння людини між добром і злом.

-- Поет говорив, що «безконфліктного мистецтва не існує». Саме тому так приваблювала його музика Бетховена, яка звучить зараз.

Що ви почули в цій музиці?

○ конфлікт добра і зла

- співіснування добра і зла
- загублений рай, перемогу зла
- надію на перемогу добра
- глибокі протиріччя Бодлера
- дисгармонію
- оголене серце Бодлера
- бунтівну душу поета
- титанічну працю
- невизнання серед більшості сучасників
- тривожні душевні почуття
- відчай та безнадію

Хочу зробити висновок: почуті асоціації від моїх однокласників дають мені право підсумувати сказане. Ця музика бурхлива і тривожна, вона відтворює душевні почуття Бодлера. У ній поет відчував голос власного зболеного серця, вловлював знайомі мотиви своєї неспокоїної душі.

-- Власними музичними асоціаціями ви визначили теми, які розкрив Бодлер у «Квітах зла». Звернімось до схеми «Тематика збірки «Квіти зла»». Вона є у вас на моніторах. Порівняйте теми збірки із вираженими вами музичними асоціаціями. Чому майже все співпадає?

«Тематика збірки «Квіти зла»:

- вічне протистояння добра і зла;
- урбаністична тематика;
- конфлікт митця і суспільства;
- розуміння краси як аморальної сили;
- пошуки ідеалу та досконалості;
- утвердження сили мистецтва, яке вище за прекрасне і потворне.

-- Бо збірка «Квіти зла» висловила сприйняття поетом сучасного світу, як царства зла, вона сфокусувала в собі суперечності епохи і самого Бодлера. У епіграфі до уроку говориться: «Поет – це той, хто вміє вдивлятися в себе.» А ми просто уважно вдивилися в Бодлера-людину, в Бодлера-поета.

-- Бодлер вимагав від читачів ставитися до збірки, як до єдиного твору. Ми ж пройдемо рядками одного. Це вірш «Альбатрос». Він був написаний у 1842 році під час поїздки на острів Маврикій, куди направив Бодлера вітчим, щоб повернути його на путь істини. Шарль, перебуваючи там 10 місяців на кораблі під наглядом капітана і спостерігаючи за птахами, роздумував над власною долею.

Виразне читання вірша напам'ять у супроводі звуків живої природи.

-- Як визначає долю поета, а власне свою, Шарль Бодлер, чи можна це збагнути на прикладі одного вірша?

(На прикладі цього вірша можна збагнути долю поета. У цій поезії ми бачимо ліричного героя, який прагне висоти, ширяє своїми величезними крилами в небесному просторі, він «король блакиті», але, потрапивши в полон до матросів, опинившись на землі, він «присоромлений, хода його смішна», «прекрасний в небесах», а «тут – як інвалід». Так почуває себе і Бодлер-людина, Бодлер-поет, душа якого розбурхана, як море, неспокійна, тривожна.)

-- Зверніться до тексту. (Хрестоматія, ст. 361, переклад Павличка). У яких образах втілено антитезу?

(король блакиті протиставлений натовпу моряків, і сам альбатрос показаний в протиставленні:

«Король блакиті» -- «незграба німецький»

«прекрасний в небесах» -- «а тут – як інвалід»

«володар гроз та грому» -- «не має змоги бити».

-- Антитеза має реальний і символічний план вираження: альбатрос і матроси, поет і юрба. У вірші протиставлені високе і низьке, небесне і земне, поезія і проза, добро і зло.

-- Чому Бодлер порівнює поета з альбатросом?

(Цей птах – символ волі і простору, він володар морів, легко підкорює небесні висоти, в небі почувається вільно і надійно. Так і поет на висотах натхнення своєї творчості може бути розкутим, впевненим, сильним. Але на землі поет стикається з буденністю із проблемами, і він як альбатрос «не

має змоги йти», бо великі крила йому тепер не допомагають, а заважають.)

-- Які ще символи є в тексті?

(Море – це символ життя; корабель – це людська доля, а блискавка -- життєві негаразди).

-- До якого літературного напрямку належить цей вірш?
(Символізм).

-- Які ознаки символізму ви ще помітили у вірші «Альбатрос»?

(Крім того, що вірш насичений символами, він передає індивідуальне уявлення про навколишній світ, має установку на певну емоційну реакцію читача, словами Поля Верлена «ніяких кольорів: нічого, крім нюансів».)

-- Які літературні напрями, крім символізму, наявні в поезії? Звернімося до таблиці, яку заздалегідь нам підготувала група текстологів.

Літ. на-прями	Опорні слова	Означення-характеристики	Інтонація	Висновок
I Реалізм	Альбатрос.	Птиця велична.	Розважливо, спокійно.	Автор, як і реалісти, передає події точно, об'єктивно.
II Роман-тизм	Плавець повітряний	Мандрівник незграбний і смішний.	Сум, співчуття	Бодлер, як і романтики, протиставляє митця буржуазному суспільству, за законами якого мусить жити. Це має трагічне забарвлення. Протиставлено ідеали і дійсність, поетизовано страждання і бунт проти обивательського оточення.
III Символізм	Поет.	Володар блакиті.	Біль, гіркота, пригніченість.	Образ володаря переростає в образ-символ поета і його долі у вирі людського життя. Дисгармонія, втрата зв'язків із суспільством, віри та ідеалів.

Отже, у вірші «Альбатрос» поєдналися елементи реалізму, романтизму та символізму.

-- Яка частина вірша втілює у собі ідею та головну думку автора?

(Поет, як альбатрос – володар гроз та грому.

Глузує з блискавиць, жадає висоти,

Та вигнаний з небес, на падолі земному

Крилатий велетень не має змоги йти.

Тобто серед земного бруду поет стає посміховиськом; геній вище юрби).

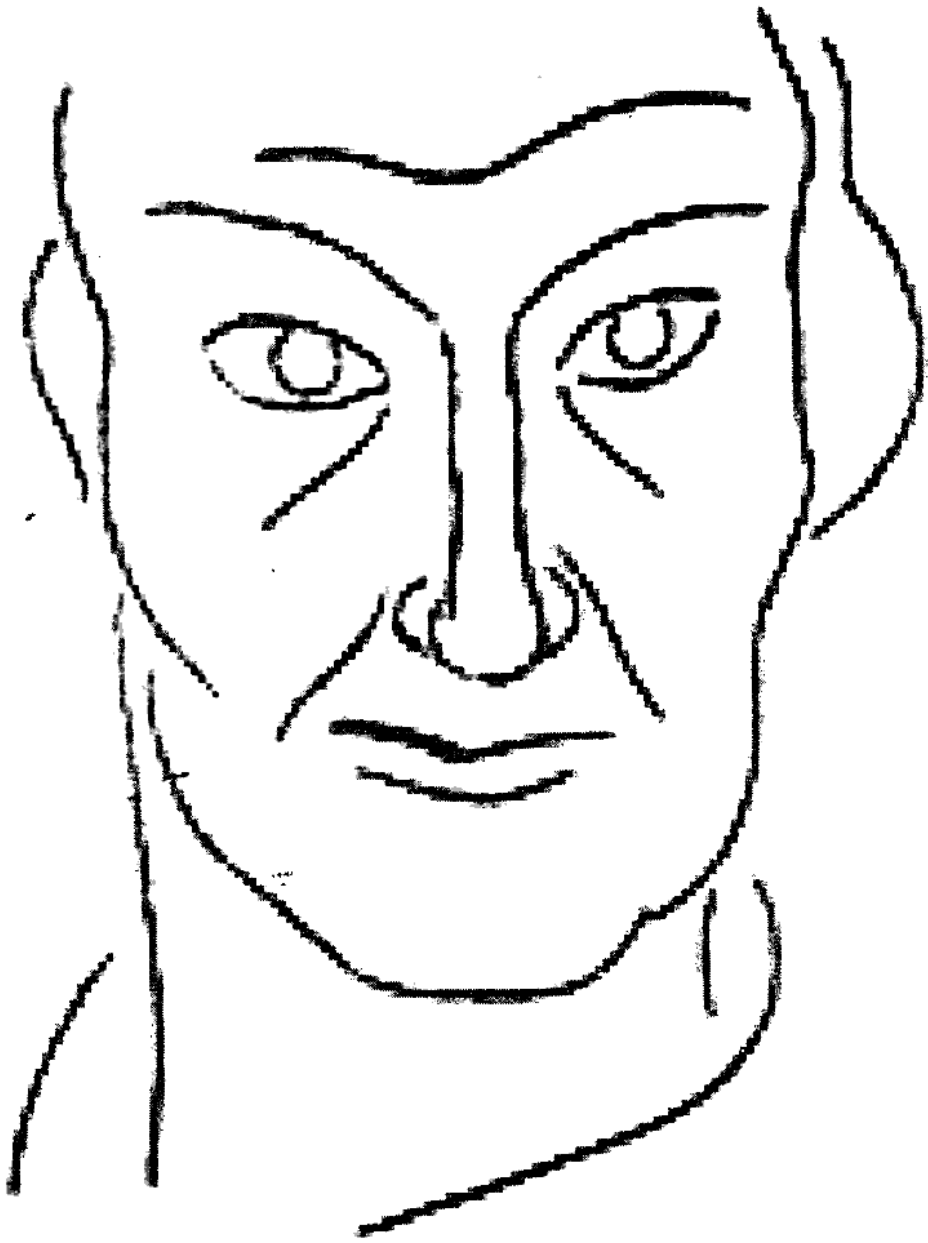
-- Тоді ж яка тема цього вірша?

(Трагедія життя геніїв серед пересічних людей)

-- Яка позиція автора у вірші?

(Автор оспівує душу, що прагне високого ідеалу, краси. У поета, як у альбатроса, "міць велика", але його намагаються приборкати. Він не може протистояти суспільству, як птиця натовпу матросів. Натовп не розуміє його. І тут зло перемагає добро. Але прекрасне завжди вище за потворне, навіть коли гине. Мистецтво та особистість вищі за натовп. Така позиція автора.)

-- І тепер, коли ми з'ясували позицію Бодлера, коли перед нами розкрився його внутрішній світ, я пропоную вам уважно розглянути роботу експресіоніста Анрі Маріса.

А. Матісс «Бодлер»

Цей портрет Бодлера повинен би насамперед виразити почуття. Але наявний парадокс. Очі поета без зіниць, тобто пусті. Але ж у народі кажуть, очі – душа людини. Та душу художник приховав від людей.

-- Що б ви тепер, коли перед вами розкрився внутрішній світ поета, могли на місці Матісса намалювати в очах поета, аби цей вираз передав його почуття?

(Самотність, страждання, гіркоту, біль, приреченість, відчай, безсилля, твердість, віру, трагізм від безсилля щось змінити, нерозуміння його оточенням, відірваність від світу).

-- У очах поета вбачається трагізм – від безсилля щось змінити, нерозуміння його оточенням, відірваність від світу.

Робота з перекладами

Читаючи перекладні твори, ми інколи не підозрюємо, скільки секретів пов'язано з їх особливостями. Сам процес перекладання – це велика таїна, яку російська поетеса Н. Матвеева влучно назвала «повторенням неповторності».

Кто мог бы стать Бойлером?

Никто из нас.

И даже сам Бойлер не мог бы лично

Опять родиться, стать собой вторично

И вновь создать уж созданное раз.

А переводчик – может. Те слова,

Что раз дались, но больше не дадутся

Бойлеру, -- диво! – вновь на стол кладутся

Как?! Та минутка хрупкая жива?

И хрупкостью пробила срок столетий?

Пришла опять? К другому? Не к тому?

Та муза, чей приход (всегда – последний)

Был предназначен одному?!

Чу! Дивный звон... Сверхтайное творится:

Неповторимость – повторится.

-- Цей сонет, присвячений перекладачам, запрошує нас до творчої лабораторії майстрів художнього перекладу. Але спершу мова оригінала (читання віршу на французькій мові).

-- Ви маєте перед собою переклади вірша «Альбатрос» М. Терещенка, Ю. Шереха, В. Набокова, П. Якубовича. Немало часу потрібно, щоб їх порівняти, тож Ксенія зробила

це заздалегідь. Прослідкуйте за її дослідженням, використовуючи текст-переклад оригіналу на моніторі та художні переклади на картках.

Часто, щоб розважитись, моряки беруть альбатросів,
Величезних кволих супутників подорожей,
Птахів морів, які супроводжують кораблі,
Що плинуть в морській безодні.
Як тільки їх зносить на дошки,
Ці королі небес, незграбні та присоромлені,
Жалібно спускають свої великі білі крила.
Наче зламані весла волочать та тягнуть їх.
Цей крилатий мандрівник, який він незграбний і безвільний!
Він такий ще донедавна красивий,
Але який він комічний і бридкий зараз,
Коли один дратує, пхає у його дзьоб люльку,
А інший передражняє каліку, який літає, кульгаючи.
Поет схожий на принца небес, який бере верх над бурею,
І сміється зі стрільців, вигнаний на землю,
серед натовпу, який обсвистав його.
А його крила, крила гіганта, заважають йому ходити.

-- Урок добігає до кінця. І підсумуємо ми свою роботу перевіркою, в якій ви повинні показати, що ви знаєте про Щарля Бодлера та його творчий доробок.

-- Перед нами сьогодні постав поет нової формації, поет, який не йшов за кимось, а вів поезію за собою. Бодлер випередив свій час і ніби зазирнув у майбутнє. Хіба не про наше сьогодення його твердження: «Будь-яка газета - від першого і до останнього рядка - лише плетиво жахів. Війни, вбивства, крадіжки, тортури, злочини націй, приватних осіб, універсальне сп'яніння жорстокістю». Час показав, що Бодлер був не наклепником, а провидцем, який один із перших вказав на постійну присутність зла в цивілізованому світі та на право вибору, яке має кожен із нас. Тож давайте добротою будемо викорінювати ті «квіти зла», які процвітають у нашому суспільстві. «Проти всього можна встояти, але не проти

доброти». Саме так сказав ще один великий француз, мислитель Жан Жак Руссо.

Підсумок. Оцінювання відповідей.

Домашнє завдання: 1. твір-мініатюра «Альбатрос» на крилах духу чи Садівник в саду «Квітів зла»?

2. один з перекладів, який вас найбільше вразив, вивчити напам'ять